

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Hariduskorraldus

Riina Stahl
KIVA KIUSAMISVASTAST PROGRAMMI RAKENDAVATE KOOLIDE PERSONALI
TAGASISIDE PROGRAMMI METOODIKALE
magistritöö
Juhendaja: Kristiina Treial

Tartu 2017

KiVa Kiusamisvastast Programmi rakendavate koolide personali tagasiside programmi metoodikale

Resümee

Käesoleva magistritöö eesmärk oli kirjeldada Eesti koolidele kohandatud KiVa Kiusamisvastase Programmi (KiVa Antibullying Program) kultuurilist sobilikkust rakendajate hinnangute ja rahulolu väljaselgitamise kaudu programmi esimese katseaasta jooksul. Küsitluses osales 20st programmi rakendavat koolist 123 inimest. Uuritavad täitsid ankeetküsimustiku, mis sisaldas küsimusi selle kohta, milliseid tunde ja kuidas on uuritavad läbi viinud, millised on õpetajate hinnangud tundide teemade käsitlemise ja nende sobitumise kohta, milliseid meetodeid on kasutatud ja kui kasulikuks neid peetakse ning kuidas hindavad õpetajad KiVa programmi erinevate aspektide rakendamist oma koolis.

Küsimustiku sisu on eesti keelde tõlgitud rahvusvahelise uurimuse küsimustikust „The Cultural adaptability of KiVa Antibullying Program“ (Herkama, s.a). Uuringu tulemustest ilmnes, et tunde viiakse läbi nii paaris– kui ühe tunni kaupa (45 min) ning õpetajad, kes viisid läbi tunde selleks tunniplaanis ettenähtud ajal olid rahuolevamad neist, kes viisid tunde läbi näiteks ainetundide ajast. Kõik kümme KiVa programmis ettenähtud paaristundi olid jõudnud läbi viia ligikaudu pooled vastanud õpetajatest ning tunnid hinnati üldiselt sobivaks. KiVa meetodeid kasutatakse ning nende kasulikkust hinnatakse õpetajate poolt pigem heaks, sealjuures annavad 1. mooduli õpetajad meetodite kasulikkusele rahulolevamaid hinnanguid kui 2. mooduli rakendajad. Kõige keerukamaks hinnatakse KiVa tundide jaoks õppekavas aja leidmist. Tulemused lubavad väita, et rahulolu programmi tundide ja meetoditega on seotud tundide läbiviimiseks leitava ajaga, mis viitab sellele, et programmi edukaks rakendamiseks peab kooli juhtkond selle korraldusliku poole hoolikalt läbi mõtlema.

Võttesõnad: koolikiusamine, kiusamisvastane programm, rahulolu programmiga, sekkumisprogrammi kohandamine, KiVa.

*Feedback from the personell of practitioning schools to the KiVa Antibullying Program***Resume**

The aim of this master's thesis is to describe cultural suitability of the KiVa Antibullying Program, which has been adapted to Estonian schools, based on the users' evaluations and satisfaction during the first testing year. 123 people from 20 practitioning schools took part in the questionnaire. The questionnaire included questions about how and what kind of classes have the teachers given, how do they evaluate the suitability of the topics and how they are handled, what methods they have used and how useful they were deemed and how, overall, the teachers assess the various aspects of the use of the KiVa program in school.

The questionnaire content was translated into Estonian from the international research questionnaire "Cultural adaptability of KiVa Antibullying Program" (Herkama, s.a). The results showed that classes were provided in two or one hour (45 minutes) blocks and the teachers who gave the classes during time especially provided for such classes, were more satisfied than the teachers who gave classes during, for example, subject classes. Around half of the teachers who responded to the questionnaire had already provided all ten two-hour block classes specified by the KiVa program and the classes were assessed as appropriate. The KiVa methods are used and their usefulness, overall, the teachers evaluate as good, but the teachers of the 1st module gave more satisfactory assessments for the methods than the 2nd module practitionaires. Finding time next to the curriculum, the teachers view as the most difficult part in regards to the program. The results suggest that the satisfaction with the program and methods stem from finding the time to provide the program classes, which means that to be able to sucessfully utilize the program, school management must in detail think through the organizational side.

Key words: school bullying, antibullying program, satisfaction program, intervention program adaption, KiVa

Sisukord

Resümee	2
Resume	3
Sisukord	4
Sissejuhatus	5
<i>Kiusamine koolis</i>	6
<i>Õpetajate roll kiusamise vähendamisel koolis</i>	6
<i>Sekkumisprogrammi kohandamine</i>	8
<i>Programmi rakendamise väljakutsed</i>	8
<i>KiVa programm – tõenduspõhine kiusamise vähendamine Eesti koolides</i>	9
Uurimustöö eesmärk ja uurimisküsimused	10
Metoodika	12
Tulemused	15
Arutelu	24
Tänu sõnad	28
Autorluse kinnitus	28
Kirjandus	29
Lisad	32

Sissejuhatus

Kiusamine on koolides ulatuslik probleem (Veenstra, Lindenberg, Huitsing, Sainio & Salmivalli 2014; Treial 2016) ja ühiskondlik ootus on, et koolides tegeletakse selle vähendamiseks. Kiusamise tõhusa ennetuste võtmeks on haridusasutuse töötajaskonna teadlikkus kiusamise olemusest (Lund, Blake, Ewing & Banks, 2012; Treial 2016). Kooli õpetajad ja personal vajavad ühtset üldist arusaamist kiusamisest ning selle tuvastamisest (Gorsek & Cunningham, 2014), kuid uuringuist ilmneb, et kooli töötajaskonna arusaamad on kiusamisest ning selle ennetamisest sageli erinevad (Bradshaw, Sawyer & O'Brennan, 2013). Viimastel aastakümnetel on loodud rohkelt kiusamisvastaseid programme ja üha enam pööratakse tähelepanu ka nende tõenduspõhisusele (Jiménez Barbero et al., 2012; Persson & Svensson, 2013; Smith, 2016; Treial, 2016).

Eestis piloteeriti 2013/14 õppeaastal 20 koolis Turu Ülikooli poolt loodud Kiusamisvaba Kooli (KiVa) programmi (Treial, 2016). Seda on nimetatud ka üheks tõhusamaks kogu kooli haaravaks kiusamist ennetavaks programmiks (Ttofi & Farrington, 2010). Käesoleval õppeaastal (2016/2017) on KiVa programmi kaasatud 40 kooli, järgmiseks õppeaastaks teeb ettevalmistusi veel 11 kooli (KiVa koolid, s.a.). KiVa programmi kaudu jagatakse õpilastele, õpetajaile ja kogu kooli personalile ühtsed teadmised kiusamisest, selle äratundmisest ning sekkumisvõimalustest, lisaks on olemas materjal lapsevanemaile (nt Miniõpik lapsevanemale, s.a.). Eestis läbiviidud mõju-uuringute tulemusel saab öelda, et KiVa tegevuste tulemusena koolides langes juba esimese õppeaasta lõpuks ohvrite osakaal (Treial, 2016), ka õpetajatelt kogutud esialgne tagasiside näitab, et KiVa programm on Eesti koolidele igati sobilik (Missioon ja tegevused, s.a.).

Sekkumisprogrammide mõju on üldiselt uuritud (Merrell & Isava, 2008; Jiménez Barbero et al., 2012; Persson & Svensson, 2013; Smith, 2016), jälgitud õpetajate rolli kiusamise ennetamisel (Veenstra, 2014; Yoon & Bauman, 2014), kuid vähe on andmeid kuidas õpetajad võtmeisikutena programmi rakendavad (Haataja, A et al., 2015) või kuidas teises kultuuriruumis loodud programmi metoodika rakendajate arvates sobitub kohalikku keskkonda. Tõlgitud ja uues keskkonnas elluviidava programmi mõju tuleb kindlasti uuesti hinnata (Treial, 2016). Selleks, et anda kohapeal tuge ja nõustada KiVa programmi rakendajaid õigesti, on vaja andmeid, kuidas on Eesti õpetajad rahul KiVa programmi tundide sisu ja materjalidega. Kasutajatelt saadav tagasiside võimaldab kohandada KiVa programmi Eesti oludele sobivamaks, ning on aluseks selle edasisele rakendamisele meie koolides. Seega on oluline uurimisprobleem, kuivõrd on KiVa programmi metoodika kohaldamine Eestis õnnestunud selle rakendajate arvates. magistr töö eesmärk oli kirjeldada Eesti koolidele

kohandatud KiVa Kiusamisvastase Programmi (KiVa Antibullying Program) kultuurilist sobilikkust rakendajate hinnangute ja rahulolu väljaselgitamise kaudu esimese katseaasta jooksul.

Kiusamine koolis

Kiusamine on koolides tavaline nähtus (Merrell & Isava, 2008; Veenstra, Lindenberg, Huitsing, Sainio & Salmivalli 2014) ning oluline sotsiaalne probleem paljudes maades (Ttofi, Farrington & Baldry 2008). Sel on tõsised lühi- ja pikaajalised tagajärjed lapse füüsilisele ning vaimsele tervisele (Ttofi et al., 2008; Ttofi & Farrington, 2010). Kiusamiseks nimetatakse agressiivse käitumise vormi, mil üks või mitu õpilast teeb *tahtlikult, korduvalt ja pikema aja kestel* liiga ühele või mitmele kaaslasele (Olweus, 1993; Ttofi et al., 2008; Smith, 2010). Kiusamine võib olla nii otsene kui kaudne (nt kuulujutud, aga ka küberkiusamine), füüsiline (tõukamine, lükkamine, löömine), suuline (mõnitamine, ähvardamine) või psühholoogiline rünnak (hirmutamine) (Fekkes et al., 2004; Ttofi et al., 2008; Persson & Svensson, 2013; Smith, 2010). Enamasti kiusatakse klassis või mänguväljakul (Fekkes et al., 2004; Salmivalli, 2010). Kiusamise ohvrit iseloomustab sageli kas madal enesehinnang, kalduvus enese vigastamisele, depressioon, üksindus, halb füüsiline tervis jms. (Rigby, 2003; Baker et al., 2008; Persson & Svensson, 2013).

Ühiskondlik ootus on õpetajaile ja koolimeeskonnale, et kiusamise peatamisega tegeletakse (Smith, 2010), kuid uuringute andmetel sekkutakse reaalselt harva (Williford et al., 2012). Õpilased ütlevad, et täiskasvanud ignoreerivad kiusamisjuhtumeid (Bradshaw, Sawyer & O'Brennan, 2007). Samas on tõendatud fakt, et ka õpilased ise jätvad kiusamisjuhtumeid nähes vahele minemata, jäädakse kõrvaltvaatajaks (Salmivalli, 2010, Veensrta et al., 2014). Sekkumata jätmisel on on mitmeid põhjuseid. Õpilased näevad ja mõistavad, et tegu on kiusamisega, samas kui õpetajad ei pruugi tegu tajuda kiusamisena ning selle juhtumi tõsidust märgata (Bradshaw et al., 2007). Kiusamisjuhtumi eiramine õpetaja poolt annab õpilastele signaali, et nad ei saa õpetajale lahenduse leidmisel loota (Yoon & Bauman, 2014).

Õpetajate roll kiusamise vähendamisel koolis

Õpetajad on kiusamisprobleemide ennetamisel ja probleemide lahendamisel võtmeisikud (Kallestad & Olweus, 2003). Veetes päevi õpilastega, on nad parimas positsioonis, et kiusamise korral sekkuda ning aidata kaasa selle ennetamisele (Yoon & Bauman, 2014; Smith, 2010). Teaduslikult on tõestatud, et kiusamisvastast suhtumist kandva õpetajaga koos

on kõik klassis olijad vastutavad vägivallatu õhustiku hoidmise eest, kiusamist ei tolereerita ja kiusaja staatus eakaaslaste hulgas ei tõuse (Saarento et al., 2013; Veenstra et al., 2014).

Teisalt ilmneb uuringutest, et sageli pole õpetajate sekkumisel kiusamine lõppenud, vaid olukord on läinud halvemaks (Fekkes et al., 2004; Bradshaw, Sawyer & O'Brennan, 2007; Veenstra et al., 2014). See tähendab, et õpetajail pole piisavalt oskusi, et tõhusalt sekkuda, samuti ei ei tunta kiusamist ära või valitakse lahendamiseks valed meetodid (Ahtola et al 2013; Bradshaw, Waasdorp, O'Brennan & Gulemetova 2013; Veenstra et al., 2014).

Kiusamise märkamist õpetajate poolt ja sekkumise strateegia valikut mõjutavad nende isiklik elukogemus ja kujunenud hoiakud (Kallestad & Olweus, 2003; Saarento 2013; Yoon & Bauman, 2014). Tõhusaks kiusamise elimineerimiseks tuleb õpetajate koolitamise kaudu muuta hoiakuid ja uskumusi kiusamise kohta, arendades nende usaldust ning julgust tegeleda kiusamise temaga süsteemselt (nt kiusamisvastane programm) (Fekkes et al., 2004; Yoon & Bauman, 2014; Haataja, Ahtola, Poskiparta, Salmivalli, 2015). Suhtlemise puudujääk (õpilaste usaldamatus õpetajate vastu ja õpetajate oskamatus olukordadele adekvaatselt reageerida) on väljakutse, millega koolikogukond peab tegelema, soovides vähendada koolikiusamist (Yoon & Bauman, 2014). Teisisõnu: tagamaks kiusamisvaba koolielu, peavad õpilased tajuma õpetajate poolt püüdlust märgata ja sekkuda (Saarento et al., 2013; Treial, 2016). Märkimisväärsete muutuste saavutamiseks kiusamise ennetustöös võib kuluda ka terve generatsioon (Smith, 2016).

Süstemaatiline lähenemine kiusamise vähendamisele koolis

Nagu eelpool öeldud, on kiusamise ennetamine koolis võimalik vaid juhul, kui mõistetakse kiusamise olemust (Lund et al., 2012; Treial, 2016), võtmeroll kiusamise elimineerimisel on õpetajal (Saarento et al., 2013; Veenstra et al., 2014; Haataja et al., 2015). Samas tuleb kiusamisjuhtumite puhul tegeleda kiusaja ja kannataja kõrval sotsiaalse keskkonnaga – õpetajal üksi ei ole võimalik ebasoovitavat käitumist peatada. Kiusamise tõhusale ennetamisele ja ärahoidmisele aitab kaasa kogu koolipere hõlmav süstemaatiline lähenemine, programm (Kallestad & Olweus, 2003; Fekkes et al., 2004; Veenstra et al., 2014; Haataja et al., 2015). Tulemuseni viib osapoolte ühistöö: aluseks on kooli juhtkonna ja kogukonna selge kaasatus protsessi, laste sotsiaalseid pädevusi tuleb tõsta ning luua positiivne keskkond, tõhustada tuleb vanemate, õpetajate ja juhtkonna omavahelist suhtlust kiusamise teemal (Fekkes et al., 2004; Kärnä et al., 2013; Yoon & Bauman, 2014; Ahtola et al., 2015).

Tõhusamaid meetodid programmides on vanemate koolitus, järelvalve mänguväljakul ja koridorides, distsiplinaarmedetodid, kohtumised/koosolekud koolis, vanemate teavitust,

klassi reeglid, ühised rühmatööd, klassijuhataja töö ja õppevideod (Ttofi et al., 2008). Kaasates sekkumisse kogu grupi, muutuvad kõik selle liikmed vastutavaks iga isiku heaolu eest rühmas (Veenstra et al., 2014). Uuringud näidanud, et mida pikemaajalisem ja süsteemsem on programmi kohandamine koolis ning mida suurem on kiusamisvastastes programmides kasutatavate meetodite hulk (nt distsiplinaarmed, videod, grupitööd, rääkimised teismelistega, vanemate koolitused) seda suurem on programmi tõhusus (Ttofi et al., 2008; Persson & Svensson, 2013).

Sekkumisprogrammi kohandamine

Teises kultuuriruumis loodud sekkumiskava elluviimine uues keskkonnas pole pelgalt tehniline manööver, see eeldab õigesti arusaamist programmist ja selle põhimõtteist (Ahtola et al., 2016, Treial, 2016). Peamiseks keerukuseks on terviklikkuse ehk alusteororia ja põhitegevuste alles hoidmine ning uues kontekstis nende mõju tagamine (Treial, 2016). Olulisel kohal on rakendajate ettevalmistus, samuti tuleb jälgida, kas ja kuidas saadud teadmisi kohaldatakse (kui hästi on õpetaja tundideks ettevalmistunud: kas ollakse valmis teemat käsitlema ning on läbi mõeldud metoodika, kuidas seda tehakse (Ahtola et al., 2013; Haataja et al., 2015), kas metoodika on ka uues kontekstis (reaalses elus) toimiv ja teostatav (Gorsek & Cunningham, 2014). Käesolev magistr töö analüüsib just ühe tõenduspõhise sekkumisprogrammi – KiVa Kiusamisvastase Programmi kohandamise käigus saadud andmeid. Soomes loodud KiVa programm on rohkete ja suuremahuliste uuringute andmetel mõjuv (Ttofi & Farrington, 2010; Kärnä et al., 2011; Kärnä et al., 2013; Treial, 2016), selle tõhusus on tõendatud konkreetsetes kontekstis ja programmi tuumiktegevusi rakendades (Treial, 2016). KiVa programm on käesoleva kümnendi algusest on kohandamisel Eesti koolidele.

Programmi rakendamise väljakutsed

Iga programm sisaldab erineval hulgal eripalgelisi tegevusi ja nende kasutamise korraldamine võib esitada rakendajatele mitmeid väljakutseid. Koolides kasutatavatel kiusamise vähendamise programmide eduka rakendamise jaoks on välja toodud mitmeid võtmeaspekte. Kriitilise tähtsusega kiusamisvaba programmi integreerimisel õppetöösse juhtkonna tugi. Just juhtkonna toest ja konkreetsetelt toetavatest tegevustest oleneb programmi üldine rakendamise tõhusus (Ahtola et al 2015) ja õpetajate enesekindlus kiusamisolukorra lahendamisel (Skinner, Babinski, & Gifford, 2014). Juhtkonna toeta võib programmi kasutamine jääda pinnapealseks ja lühiajaliseks (Haataja, A et al 2015). Mõjusust hinnates tuleb tähelepanu pöörata ka

ajalisele faktorile. Suuri muutusi käitumismustritest lühikese aja jooksul ei tule, vaja on tegutseda järjepidevalt pikka aega (Smith, 2016). Kogu kooli hõlmavate programmide puhul on kriitilise tähtsusega ka ühise infovälja ja koostöö saavutamine.

KiVa programm – tõenduspõhine kiusamise vähendamine Eesti koolides

Eesti hariduse suund on koolivägivalla (sh kiusamise) vähendamine tõenduspõhise lähenemise kaudu (Treial, 2016; Kiusamisvaba haridustee kontseptsioon, 2017). Uuringutega on tõestatud, et KiVa programm on tõhus kiusamise vähendamisel koolis (Salmivalli, 2010; Kärna et al., 2011; Williford et al., 2012). KiVa programm (akronüüm soomekeelsest sõna-ühendist kiusaamista vastaan 'kiusamise vastu', ka 'kena') on välja töötatud Soome haridus- ja kultuuriministeeriumi tellimusel Turu Ülikoolis aastatel 2006–2009 (Treial, 2016). See on sekkumis- ja ennetusstrateegia, mis hõlmab igapäevaselt kogu kooliperet (õpilasi, personali, vanemaid) (Salmivalli, 2010, Treial, 2016), erinedes analoogsetest programmide oma ulatuse ja metoodika poolest (Williford et al., 2012). KiVa programmi viivad Soomes ellu magistrikraadiga õpetajad (Haataja et al., 2015). Magistrikraad on nõutav kvalifikatsiooninõue ka Eesti pedagoogidel, mis lubab eeldada naabermaaga samaväärset õpetamise ja ka programmi rakendamise taset.

KiVa programmi võib käsitleda ka kiusamisvastase kogu kooliperet haarava õppekavana, kus fookus on kiusaja käitumisel (võimutunne, eakaaslaste seas n.ö kõrgema taseme saavutamine kiusamise kaudu) ja kaaslaste (ühiskonna) mõtte- ja käitumismustrite muutmisel suhtumisel vägivalda ja kiusamisse (Salmivalli et al., 1996; Salmivalli, 2010; Williford et al., 2012; Ahtola et al., 2013). KiVa-s on kolm eakohast versiooni, mõeldud Soome kooli 1, 4 ja 7 klassidele (Kärnä et al., 2013), Eestis on kohandatud esimese ja teise kooliastme metoodika (Treial, 2016).

KiVa programmis on ettenähtud konkreetsed tegevused kiusamisjuhtumite lahendamiseks ning kiusamise ennetamiseks, protseduurid jagunevad universaalseteks (mõeldud kõigile, sh KiVa õppetunnid) ja suunatuteks (sekkumismudelid, mida järgida kiusamisjuhtumite ilmnemisel) (Kärnä et al., 2011; Kärnä et al., 2013; Ahtola et al., 2013; Treial, 2016). KiVa õppetundide ajal õpitakse koos tegutsedes – arutletakse, vaadatakse videoid, toimub ülesannete lahendamine paaris või rühmas (Smith, 2016). Programmis ettenähtud 10 õppetundi on kavandatud paaristundidena (2 * 45 min), teemad on üldistest (üksteisesse suhtumine) spetsiifiliseni (käitumine kiusamise peatamiseks) (Kärnä et al., 2011; Kärnä et al., 2013; Ahtola et al., 2013; Haataja et al., 2015; Smith, 2016).

Suunatud tegevusteks on KiVa meeskonna poolt juhtumitega tegelemine ning õpetaja

kohtumist kõrgema staatusega õpilasega, eesmärgiga paluda sel õpilasel ohvrit kaitsta (Smith, 2016). Kõikidel KiVa tasemetel on oluline sümboli roll korrapidaja–õpetajate poolt kantaval kollasel vestil, mis teeb olulise turvaisiku kergesti märgatavaks ja aitab kõigil osapooltel KiVa reegleid meeles hoida (Kärnä et al., 2013).

KiVa programmis on olemas põhjalik juhend– ja abimaterjal, õpetaja käsiraamat, koolidele mõeldud tugi, teostakse koolitusi meeskondadele ning programmi viivad ellu kõrgelt haritud õpetajad (Haataja et al., 2015). Igal õppeaastal kogutakse küsitluste kaudu õpilastelt ja rakendajatelt (kooli personal) tagasisidet olukorra kohta koolis (Kärnä et al., 2011; Treial, 2016).

Koostöös Turu Ülikooliga asuti 2012. aastal kohandama KiVa programmi elemente Eesti koolidele (Treial, 2016). KiVa programmist ja selle kohandamisest Eestis saab põhjaliku ülevaate Treiali (2016) artiklist.

KiVa tundide ettevalmistus rakendajate poolt on määrav programmi tõhususe hindamisel. Samas on uuringud näidanud, et õpetajate motivatsioon pidada kinni õppetunni sisust ja kiusamisvastase programmi õppekava rakendamisest on märkimisväärselt erinev (Kallestad & Olweus, 2003; Haataja et al., 2015). Õpetajate efektiivsus on tugevas korrelatsioonis nende kiusamisvastase hoiakuga (Veenstra et al., 2014). KiVa programmi võib ka käsitleda kiusamisteemalise koolitusena õpetajatele – õpilaste õpetamine ja arutelude juhtimine aitab ka õpetajal teemat paremini mõista, tõstes seeläbi õpetajate enesekindlust ja oskusi kiusamise ennetamisel, KiVa programmi tõhusust mõistavad rakendajad alles õppeaasta lõpus (Ahtola et al., 2013).

Tõenduspõhist KiVa programmi asuti Eestis ellu viima 2013/14 õppeaastal, õpetajate (elluviijate, rakendajate) arusaam ja usk metoodika kasulikkusesse (sh tundideks ettevalmistamine) otsustava tähtsusega programmi mõjususele ja tõhususele. Täna puudvad andmed, kuidas uues kultuuriruumis on metoodika omaks võetud kohalike rakendajate poolt. Õpetajatelt saadav tagasiside võimaldab kohandada programmi meie oludele sobivamaks. Käesolev magistritöö keskendub Eesti oludele kohandatud KiVa programmi universaalsete tegevuste kultuurilise sobilikkuse kirjeldamisele rakendajate hinnangute ja rahulolu väljaselgitamise kaudu.

Uurimustöö eesmärk ja uurimisküsimused

Kiusamisega koolis tuleb süsteemselt ja järjepidevalt tegeleda ning võtmeroll on sealjuures õpetajatel. Eestis on alates 2013/14 õppeaastast rakendamisel ja kohandamisel Soome riigi

vajaduste jaoks Turu Ülikooli poolt loodud tõendus põhine sekkumisprogramm. Käesoleva magistr töö teoreetiline osa osundab, et sekkumisprogrammi ei saa niisama üle võtta ning tegeleda tuleb selle eesmärkide ja metoodika õigesti rakendamisega, kohandamisega oma kultuurikeskkonda. Seega, kuna programm on loodud Soome riigi jaoks, siis on vaja andmeid, kuidas see sobitub Eesti koolikeskkonda selle rakendajate hinnangul. Käesolev magistr töö keskendub KiVa programmi esimesele kohandamisperioodi jäänud katseaastale.

Uurimuse eesmärk on kirjeldada Eesti koolidele kohandatud KiVa Kiusamisvastase Programmi (KiVa Antibullying Program) universaalsete tegevuste kultuurilist sobilikkust rakendajate hinnangute ja rahulolu väljaselgitamise kaudu esimese katseaasta jooksul.

Uuringus otsiti vastuseid küsimustele;

1. Milliseid KiVa programmi tunde ja kuidas (sh tundide kestus, tundide toimumise aeg) on uuritavad läbi viinud ning milline on nende rahulolu selle korraldusega?
2. Millised on uuritavate hinnangud tundide teemade käsitlemise ja nende sobitumise kohta klassi kultuurilisse keskkonda?
3. Milliseid KiVa programmi õppemeetodeid on uuritavad kasutanud ning milliseks hinnatakse nende sobilikkust?
4. Kuidas hindavad uuritavad KiVa programmi üldist rakendamist oma koolis?

Eelnevaist uuringutest ja uurimisküsimustest lähtuvalt püstitati hüpoteesid:

1. Rahulolu KiVa metoodikaga on seotud õpetajate vanusega: mida vanemad õpetajad, seda vähem on ollakse rahul. Uuringud näitavad, et KiVa võib seda käsitleda ka kiusamisteemalise koolitusena õpetajatele (Ahtola et al., 2013), õpetajad peavad vähemalt püüdma olukorda parandada (Saarento et al., 2013; Treial, 2016) ning muutuste saavutamiseks võib kuluda terve generatsioon (Smith, 2016).
 - 1.1 Vanemad õpetajad on vähem rahul tundide korraldusega tunniplaanis;
 - 1.2 Vanemad õpetajad on vähem rahul tundide sisu sobilikkusega;
 - 1.3 Vanemad õpetajad on vähem rahul meetodite kasulikkusega.
2. Õpetajate rahulolu tundide läbiviimisega on seotud tunni aja korraldusega ja läbiviidava tunni kestusega: programmi paaristundidena ja tunniplaanis selleks ettenähtud aegadel läbiviivate õpetajate rahuolu on kõrgem. KiVa programmis on planeeritud ja õpetajate käsiraamatus kirjeldatud 10 õppetundi, mis tuleb läbi viia paaristundidena (2 x 45 min) (Kärnä et al., 2011; Kärnä et al., 2013; Ahtola et al., 2013; Haataja et al., 2015; Smith, 2016), kuid uuringud näitavad, et õpetajad peavad programmis ettenähtust kinni märkimisväärselt erinevalt (Kallestad & Olweus, 2003; Haataja et al., 2015):

3. 1. ja 2 moodulit rakendavate õpetajate hinnangud tundide sobitumisele ja meetodite kasulikkusele on erinevad: 1. moodulit rakendavad õpetajad on programmiga rahulolevamad. Eestile on kohandatud 1. ja 2. KiVa moodul (esimese ja teise kooliastme metoodika) (Treial, 2016). KiVa õppetundide ajal õpitakse koos tegutsedes (Smith, 2016), õpetajate roll kiusamise vähendamisel on seda suurem, et veedetakse päevi koos õpilastega (Kallestad & Olweus, 2003; Yoon & Bauman, 2014). Eesti koolisüsteemis annab esimeses kooliastes üks õpetaja enamikke tunde, teises kooliastes annavad tunde erinevad õpetajad. Seega on õpetajail väiksem ülevaade klassis toimuvast ning programmi metoodika rakendamine eeldatavalt tülilikam, mis omakorda võib tingida suurema rahuolematuse:
 - 3.1 1. moodulit rakendavad õpetajad annavad positiivsemaid hinnanguid tundide toimumise ajale;
 - 3.2 1. moodulit rakendavad õpetajad on arvuliselt rohkem KiVa tunde läbi viinud;
 - 3.3 1. moodulit rakendavad õpetajad annavad positiivsemaid hinnanguid tundide kultuurilise sobitumisele;
 - 3.4 1. moodulit rakendavad õpetajad kasutavad rohkem KiVa meetodeid
 - 3.5 1. moodulit rakendavad õpetajad annavad positiivsemaid hinnanguid KiVa meetodite kasulikkusele.

Metoodika

Valim

Uurimuse koguvalimi moodustavad 2013/14. õppeaastal alustanud 20 KiVa programmi piloteeriva kooli KiVa meeskonda (igas keskmiselt 3 inimest, osad neist klassijuhatajad) ja 1.–6. klasside klassijuhatajad. Ankeedile asus vastama 123 uuritavat, kuid tulemustes tuuakse välja 115 õpetaja hinnangud kokku 18 koolist (lisaks oli 3 ankeedis kool jäänud märkimata). Andmestikust eemaldati 8 vastajat, kes olid küsimustiku täitmisest loobunud kohe peale avamist või täitnud vaid taustandmed. Vastajad võib vanuseliselt jagada kolmeks (Tabel 1. Valimi vanuseline ja sooline jaotus): vastajatest 27 % olid vanuses 20 – 40 eluaastat; 39% vanusest 41 – 50 ning 34% moodustasid vastajad vanusega üle 50. Enamik vastajaist olid naised, mehed moodustasid valimist 4%.

Tabel 1. Valimi vanuseline ja sooline jaotus (%)

vanus	sugu	
	naine	mees
20–30	14	
31–40	12	1
41–50	37	2
51–60	27	1
üle 61	6	

Tabelist 2. nähtub, et vastajatest enamik (ligikaudu 60%) töötab koolis klassiõpetajana, aineõpetajad oli ligikaudu 30%, juhtkonnaliikme, tugispetsialisti ja muu rollid jaotusid ligikaudu 10%le. KiVa rakendajad on peamiselt klassiõpetajad (40% annab KiVa tunde ja 15% on määratlenud end nii KiVa õpetajana kui KiVa meeskonna liikmena).

Tabel 2. Vastajate roll koolis ja KiVas (%)

	KiVa meeskonna liige	KiVa õpetaja – andsin KiVa tunde	Nii KiVa meeskonna liige kui KiVa tundide õpetaja
klassiõpetaja	2	40	15
aineõpetaja	2	20	7
tugispetsialist	5		3
juhtkonna liige	1	1	2
muu	1	1	

Mõõtevahendid

Käesolevas magistritöös kasutati mõõtevahendina ankeetküsimustikku (lisa 1). Küsimustiku sisu on eesti keelde tõlgitud rahvusvahelise uurimuse küsimustikust „The Cultural adaptability of KiVa Antibullying Program“ (Herkama, s.a) Kristiina Treiali poolt. Ankeedis oli valikvastustega küsimusi (võimaluste hulgast paluti valida üks vastus), skaaladelt põhinevaid (võimalus valida sobiva tugevusastmega väide) ning otseküsimusi (võimalus jagada konkreetset teavet (kommentaari hinnangutele)). Küsimustik koosnes neljast osast:

1. Milliseid KiVa programmi tunde ja kuidas (tunni kestus) on uuritavad läbi viinud?
2. Millised on uuritavate hinnangud tundide teemade käsitlemise ja nende sobitumise kohta klassi kultuurilisse keskkonda? Iga tunni juurde paluti õpetajal märkida, kas ta on selle läbi viinud või mitte ning hinnata 3–pallisel skaalal iga tunni sobilikkust tema klassi kultuurilisse keskkonda (0 = ei sobi, 1 = neutraalne, 2 = sobib väga hästi).
3. Milliseid KiVa programmi õppemeetodeid on õpetajad kasutanud ning milliseks hinnatakse nende sobilikkust? Loetletud meetodite juurde paluti õpetajal märkida, kas ta on seda KiVa tundides kasutanud ja 3–pallisel skaalal hinnata, kui kasulik see oli (2 = väga kasulik, 1 = neutraalne, 0 = ei ole kasulik).
4. Kuidas hindavad uuritavad KiVa programmi üldist rakendamist oma koolis? Iga loetletud aspekti juurde paluti õpetajal 5–pallisel skaalal hinnata, kui kerge selle rakendamine tema koolis oli (1 = väga raske, 2 = küllaltki raske, 3 = ei raske ega kerge, 4 = küllaltki kerge, 5 = väga kerge)

Küsimustikule vastamine oli vabatahtlik ja anonüümne. Küsimustiku täitmine võttis aega ligikaudu 20 minutit.

Protseduur

Analüüs baseerub 2014. aasta kevadel, mai lõpus läbiviidud küsitlusel (KiVa programmi esimene katseaasta Eestis). Andmed on kogutud SA Kiusamisvaba Kooli meeskonna poolt KiVa kiusamisvastase programmi pilootuuringu käigus veebis, Lime Survey keskkonnas. Uuringusse ei kaasata hilisematel aastatel saadud andmeid, kuna 2014/15 õ.a uusi koole ei lisandunud ning hiljem kasutatud küsitlusankeet erineb varasemast.

Kiusamisvastaste programmide hindamiseks on soovitatud kasutada kvantitatiivsetele andmetele konteksti asetamiseks kvalitatiivseid andmeid (Smith, 2016), nii on ka ankeedis võimaldatud vastajail lisada selgitusteks kommentaare. Andmeid töödeldi tarkvarapakettidega MS Excel ja SPSS. Andmete analüüsimisel tehti esmalt kirjeldav analüüs: anti ülevaade rakendajate taustast (amet, vanus, sugu); kas ja millised KiVa tunde on läbi viidud ning milline on vastajate üldine hinnang tundide kultuurilisele sobilikkusele nende klassis; milliseid KiVa tundide meetodeid on kasutatud, milliseks hinnati nende kasulikkust ja toodi välja hinnangud KiVa rakendamise erinevatele aspektidele koolis. Iga vastaja jaoks arvutati täiendavalt nende keskmised hinnangud tundide sobilikkusele ja meetodite kasulikkusele ning läbiviidud tundide ja kasutatud meetodite arvud. Seoseid õpetajate vanuse ja KiVa tundide toimumise aja, tundide korralduse ja tundide sisu sobilikkuse ning meetodite kasulikkuse vahel hinnati Spearman'i astakorrelatsiooni analüüsi abil. Erineva tunnikorraldusega

õpetajate hinnanguid võrreldi erinevuste selgitamiseks omavahel Kruskal–Wallise testiga. Tundide ja meetodite hinnangute selgitamisel vaadati eraldi 1. ja 2. moodulit rakendanud õpetajate vastused, et näha kas ja kuidas vastused eristuvad, erinevuste olulisust hinnati Mann–Whitney U–testiga. Paigutamaks kvantitatiivseid andmeid konteksti, esitati kokkuvõtteid vastajate poolt antud kommentaaridest.

Tulemused

Milliseid KiVa programmi tunde ja kuidas (sh tundide kestus, tundide toimumise aeg) on uuritavad läbi viinud. Tabelist 3 nähtub, et KiVa tunde läbiviinud vastanutest viisid 54% tunde läbi I kooliastmes (1. KiVa moodul) ja 46% II kooliastmes (2. KiVa moodul). Vastajate hulgas oli 1.–6. klassis KiVa tunde andnud õpetajaid esindatud sarnane hulk, mõnevõrra vähem oli 4. klassi, kõige rohkem aga 2. ja 5. klassi õpetajaid. Kõige väiksema osa moodustasid vastajatest liitklassides KiVa tunde läbiviijad.

Tabel 3. Millises klassis on KiVa tunde vastajate poolt läbi viidud (%)

I kooliaste	1. klass	15,60	54,13
	2. klass	21,10	
	3. klass	15,60	
	liitklassis I kooliastmes	1,83	
II kooliaste	4. klass	10,09	45,87
	5. klass	18,35	
	6. klass	16,51	
	liitklassis II kooliastmes	0,92	

KiVa klassis Eestis on enamasti üle 20 lapse: ligi pooled klassikomplektid (43%) on suurusjärgus 21 – 25 õpilast (26 – 30 last 22%). Samas on esindatud ka rohkelt (23%) väikese kuni 15 õpilaste arvuga klasse (kuni 10 last klassis 13%, 11 – 15 last klassis 10%). Üle 30 õpilasega klasse uuringus ei osalenud.

Enamus õpetajaid (ligikaudu 60%) kasutas KiVa tundide läbiviimiseks klassijuhataja tundi (Tabel 4.), orienteeruvalt neljandikul juhtudel kasutati tundideks juhuslikult leitud aegu. KiVa metoodikas soovitatud paaristunde rakendas veidi üle kolmandikku vastajaist.

Tabel 4. KiVa tunde toimumise aeg ja kestus (%)

KiVa tundide toimumise aeg	
spetsiaalselt tunniplaanis ettenähtud aegadel	10
klassijuhataja tundide ajal	57
juhuslikult leitud aegadel	23
muu	10
KiVa tundide kestus	
paaristundidena (2 x 45 min)	38
ühe tunni kaupa (45 min)	59
muu (palun täpsustage)	3

Enamik uuringus osalejad olid KiVa tundideks leitud ajaga rahul (54% rahul või väga rahul), samas oli märkimisväärselt suur hulk st viiendik vastajaist rahulolematu (20% pigemi ei ole või ei ole üldse rahul).

Tabel 5. Rahulolu KiVa tunni toimumise ajaga (%)

väga rahul	18
pigem rahul	36
neutraalne	26
pigem ei ole rahul	17
ei ole üldse rahul	3

Selleks, et selgitada seoseid õpetajate vanuse ja rahuloluga KiVa tundide toimumise ajaga uuriti Spearmanni korrelatsioonikordajat. Seoste tunnusteks olid õpetajate vanused (1=20–30, 2=31–40, 3=41–50, 4=51–60, 5= üle 61) ja rahulolu hinnangud (0–üldse ei ole rahul ... 4–väga rahul) tunni toimumise ajaga. Testist selgus, et vanuse ja hinnangute vahel seoseid ei ole.

Selleks, et selgitada seoseid õpetajate rahulolu ja tunni aja korraldusega (kategoriad: viisin tunde läbi selleks ettenähtud aegadel; klassijuhataja tundide ajal, juhuslikult leitud aegadel, muu) kasutati Kruskal–Wallise testi. Ilmnes, et õpetajate rahulolus seoses tunni aja korraldusega (millal tunde teostati) on statistiliselt oluline erinevus ($H=9,76$, $df=3$, $p<0,05$). Kõige kõrgem on tunni korraldusega rahulolu õpetajatel, kes annavad KiVA tunde selleks

spetsiaalselt tunniplaanis ettenähtud ajal ja kõige rahulolematumad on juhuslikult leitud aegadel KiVa tunde läbiviivad õpetajad.

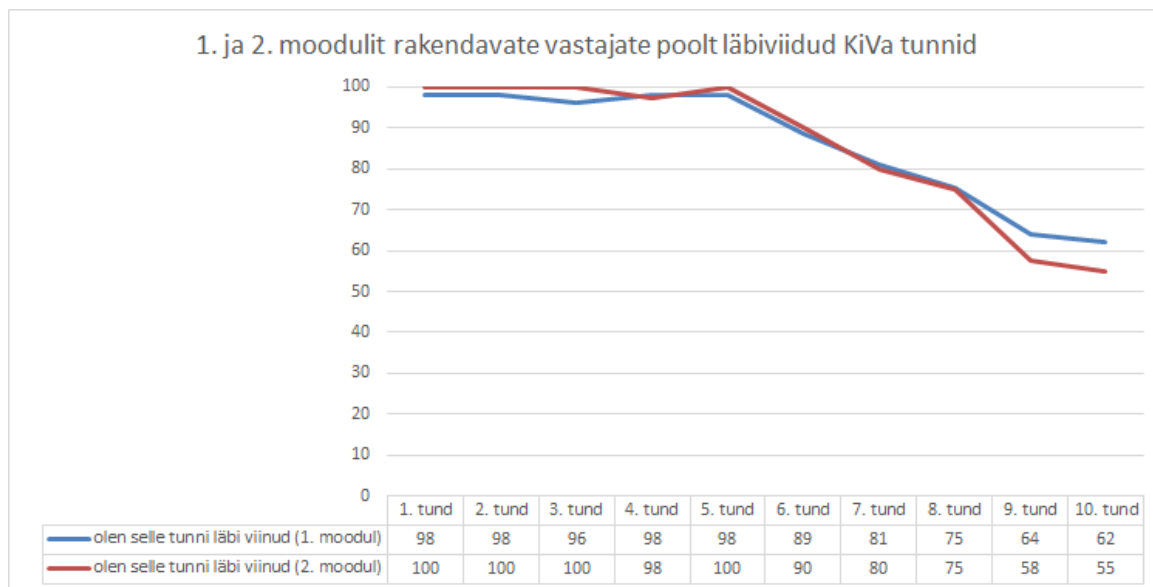
Kruskal–Wallise testi kasutati ka selleks, et uurida õpetajate hinnangute seoseid tunni kestusega. Tuginedes testile saab öelda et tundide korraldusega rahulolus on seoses tundide ajalise kestvusega statistiliselt oluline erinevus ($H=6,19$, $df=2$, $p<0,05$). Teistest õpetajatest on oluliselt rahulolematumad muu kategooria valinud õpetajad ($H=6,19$, $df=2$, $p<0,05$), 1 tund korraga ja paaristunde andvata õpetajate rahulolu oli sarnane. Kommentaaridest nähtub, et „muu toimumise aeg“ on enamasti sobitatud mõne ainetunni ajale.

Selleks, et selgitada, kas 1. ja 2. moodulit rakendavate õpetajate hinnangud tunni aja korraldusele on erinev, võrreldi andmeid Mann–Whitney U–testiga, kus grupeeritavateks tunnusteks kasutati 1. ja 2. mooduli õpetajaid ja testitavaks tunnuseks rahulolu tundide aja korraldusega. Test ei näidanud statistiliselt olulist erinevust.

Vastajate kommentaaridest nähtub, et tunde eelistati läbi viia traditsioonilise 45 minuti kaupa, teinekord isegi vähem (nt kui klassijuhataja tunnis oli tarvis käsitleda teisigi teemasid) või kombineeriti paaristundidest esimene teoreetiliseks tööks materjaliga ja teine praktiliseks. KiVa tunnid toimusid mõneski koolis eklektiliselt, teinekord ka liiga hilja, päeva lõpus, mil lapsed on väsinud. Klassijuhataja tunnile lisaks kasutati KiVa tundideks ainetunde, üldõpetust või inimeseõpetuse tunde. Kuigi üldiselt oldi rahul tundide toimumise ajaga, tõdeti, et KiVa tunnid võiksid olla planeeritud eraldi tunniplaani ja mõnelgi korral jäi rakendamine soiku muude koolisündmuste tõttu või oli 45–minutilise tunni toimumise ajal tarvis käsitleda teisigi koolielus olulisi teemasid ning see raskendas KiVa metoodika rakendamist.

Hinnangud KiVa tundide teemade läbiviimise ja nende sobitumise kohta klassi

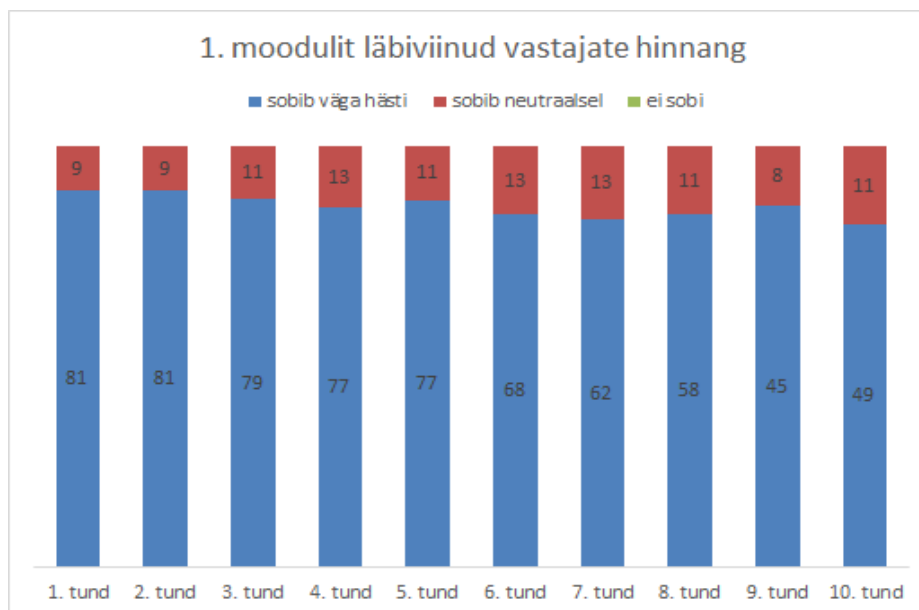
kultuurilisse keskkonda. Jooniselt 2 on näha, et enamus vastajaid on uuringu küsitluse ajaks õppeaasta lõpunädalatel jõudnud läbi viia esimesed 5 tundi (moduleid rakendanud vastajatest keskmiselt 83%). Tundide läbiviimise langus algab poole KiVa pealt ehk kuuendast (6) tunnist. Mooduli lõpuni ehk 10. tunnini on jõudnud üle poole 1. ja 2. mooduli õpetajatest (viimane tund 1. moodulist on tehtud 62% vastajatest ja 2. moodulis 55% vastajaist).

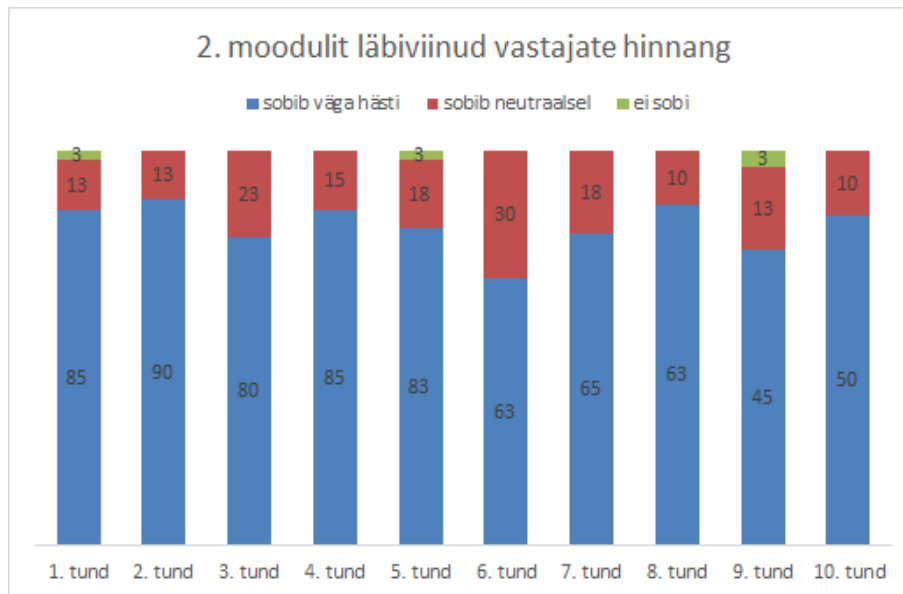
Joonis 2. KiVa tundide läbiviimine 1. ja 2. moodulit rakendavate vastajate poolt (%).

Selleks, et selgitada 1. ja 2. moodulit rakendavate õpetajate poolt läbiviidavate tundide arvu vahelist erinevust võrreldi andmeid Mann–Whitney U–testiga. Testi ei näidanud statistiliselt olulist erinevust.

Joonistelt 3 ja 4 on näha, et vastajad hindavad KiVa programmi tundide sobitumist Eesti kultuurilisse keskkonda üldjuhul kõrgelt sobivaks või neutraalseks, mitesobimist öeldakse välja harva. 1. moodulit ei toonud tundide mitesobimist välja keegi. 2. mooduli õpetajate vastustest on 1. 5. ja 9. tund saanud üksikuid hinnanguid mitesobitumise kohta ning neutraalseima hinnangu 6. tund.

Joonis 3. KiVa tundide sobitumine 1. moodulit rakendanud vastajate hinnangul (%).

Joonis 4. KiVa tundide sobitumine 2. moodulit rakendanud vastajate hinnangul (%)

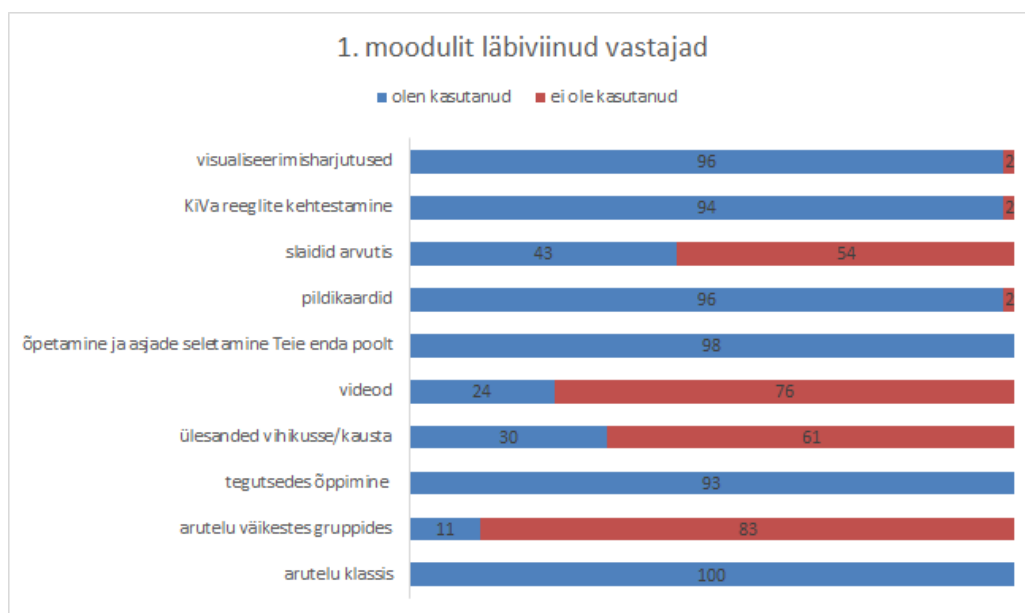
Selleks, et selgitada seoseid õpetajate vanuse (1=20–30, 2=31–40, 3=41–50, 4=51–60, 5= üle 61) ja hinnangutega KiVa tundide sobilikkuse kohta (0–üldse ei ole kasulik ... 4–väga kasulik) uuriti Spearmanni korrelatsioonikordajat. Tuginedes Spearmanni kordajale, saab öelda, et statisiliselt oluline seos puudub.

Selleks, et selgitada 1. ja 2. moodulit rakendavate õpetajate rahulolu tundide sobitumisele on erinev võrreldi andmeid Mann–Whitney U–testiga. kus grupeeritavateks tunnusteks kasutati 1. ja 2. mooduli õpetajaid ja testitavaks tunnuseks hinnangud tundide sobitumisele. Test ei näidanud statistiliselt olulist erinevust.

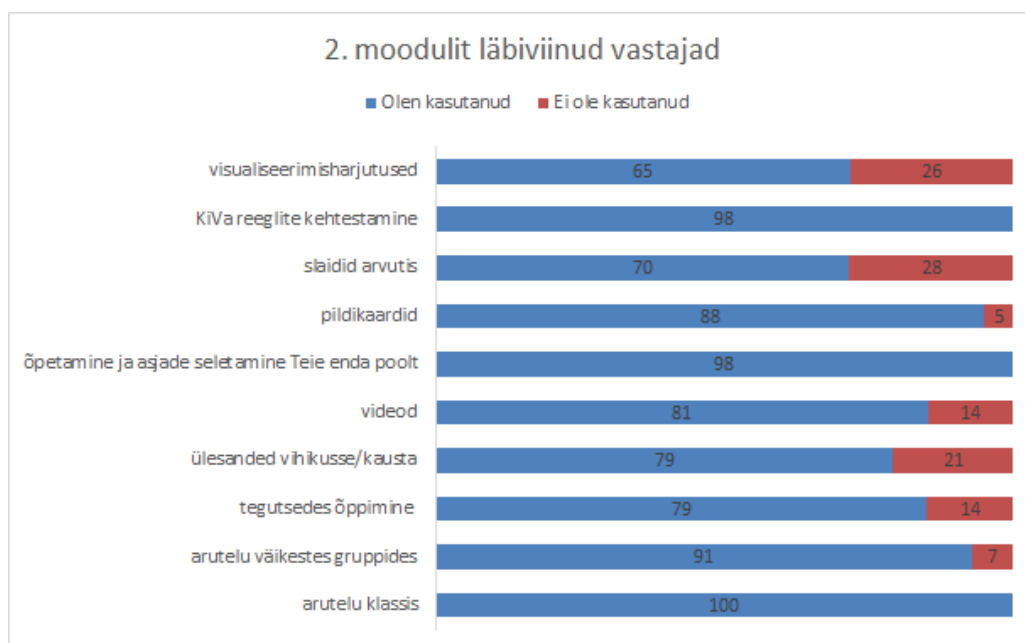
Vastajad andsid tundide sobivuse kohta kommentaare, millest enamik olid positiivsed. Kinnitati, et teema on vajalik ning ning leiti, et tunnid ja programm on Eesti koolile sobiv. Kitsaskohtadena toodi välja teemade liigset kordamist ning seda, et videoklipid ei olnud eesti keeles. Osalistelt leiti ka, et multikultuursuse temaatika on Eesti jaoks liiga kauge ning mõned kommentaarid kätkesid endas väiteid, et kiusamist on raske käsitleda, kuna antud klassis seda ei esine.

KiVa programmi õppemeetodite kasutamine ning hinnang nende sobilikkusele.

Respondentide vastustest KiVa õppemeetodite kasutamise kohta (Joonis 5 ja Joonis 6) nähtub, et kõige populaarsem on arutelu klassis, lisaks kasutavad enamused õpetaja poolset seletamist ja KiVa reeglite kehtestamist. Kõige vähem on kasutatud slaide arvutis ja ülesannete vihikusse märkimist.

Joonis 5. 1. moodulit rakendanud õpetajate vastused õppemeetodite kasutamise kohta (%).

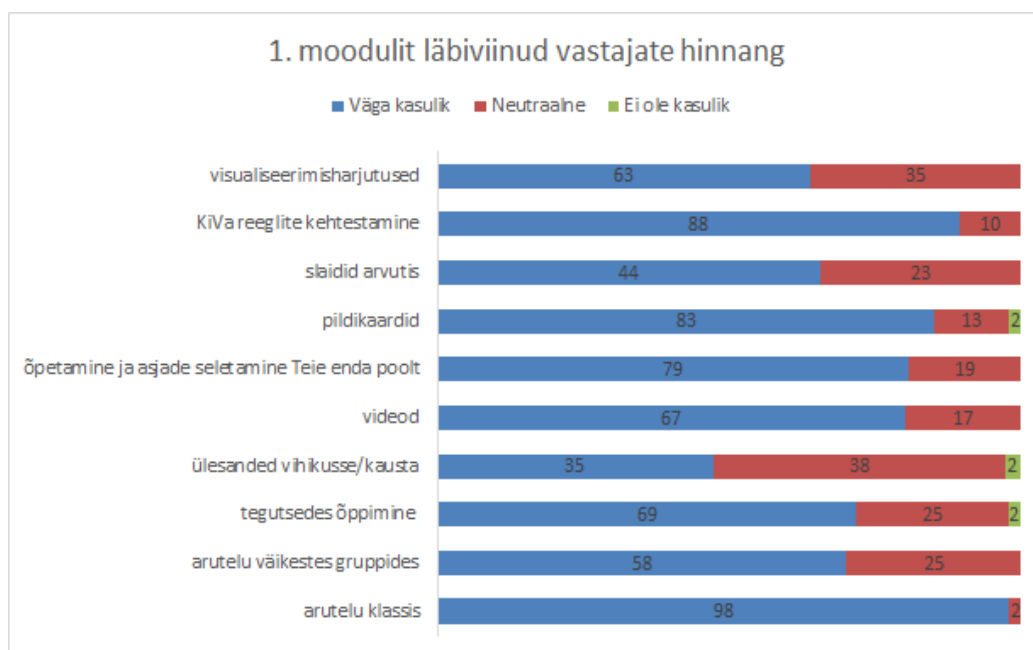

Joonis 6. 2. moodulit rakendanud õpetajate vastused õppemeetodite kasutamise kohta (%).

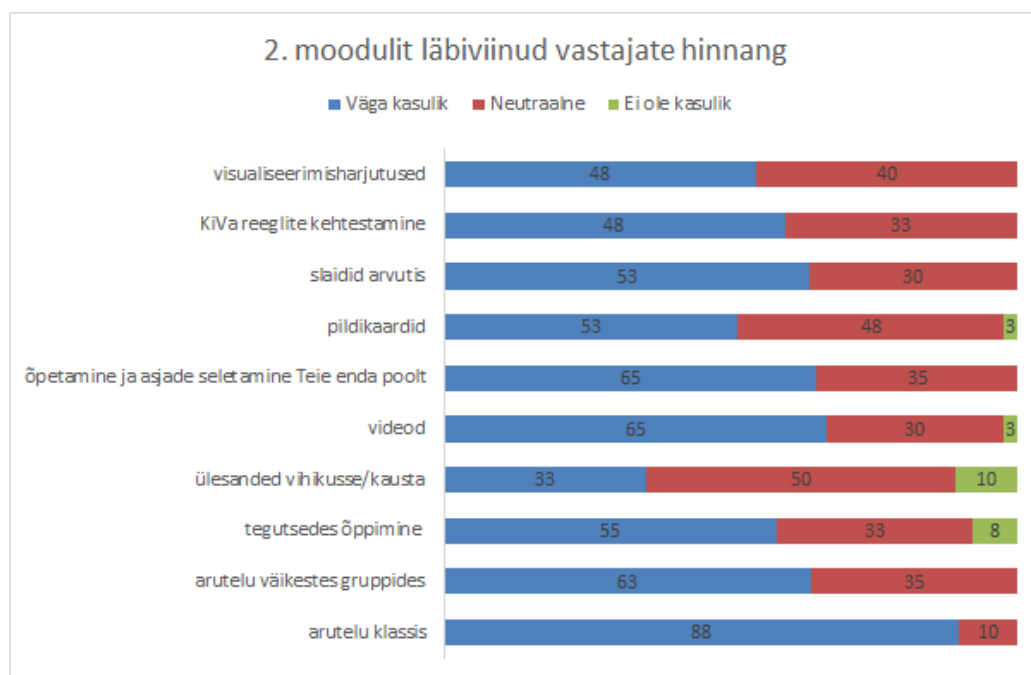
1. mooduli rakendajate vastustest nähtuvalt on õpetaja seletamise ja ja arutelu kõrval võrdväärseks pildikaartide kasutamist, visualiseerimisharjutusi, aga ka KiVa reeglite kehtestamist ja koos tegutsemist. Enamik ei ole kasutanud arutelu väikestes gruppides. 2. moodulit teostavad õpetajad toovad vastustes välja, et kasutavad lisaks arutelule ja õpetaja poolt seletamisele samaväärsena ka KiVa reeglite kehtestamist, populaarne on ka arutelu väikestes gruppides.

Selleks, et selgitada, kas 1. ja 2. moodulit rakendavate õpetajate poolt KiVa meetodite kasutamine on statistiliselt erinev, võrreldi andmeid Mann–Whitney U–testiga. Test ei näidanud statistiliselt olulist erinevust.

Hinnangutena metoodikate kasulikkuse kohta (Joonis 7 ja Joonis 8), peetakse kõikide vastajate arvates kõige kasulikumaks arutelu klassis, ülesannete vihikusse märkimist peeti pigem neutraalseks. 1. moodulis peetakse lisaks kasulikemateks metoodikateks KiVa reeglite kehtestamist ja pildikaartide kasutamist. 2. mooduli õpetajate vastustest nähtub, et arutelu klassis hinnatakse märgatavalt kõrgemalt kui teisi meetodeid, teised meetodid said suuresti ka neutraalseid hinnanguid respondentide poolt.

Joonis 7. 1. moodulit rakendanud õpetajate hinnangulised vastused KiVa meetodite sobilikkusele (%).

Joonis 8. 2. moodulit rakendanud õpetajate hinnangulised vastused KiVa meetodite sobilikkusele (%).

Selleks, et selgitada seoseid õpetajate vanuse (1=20–30, 2=31–40, 3=41–50, 4=51–60, 5= üle 61) ja hinnangut meetodite kasulikkuse kohta uuriti taas Spearmanni korrelatsioonikordajaid, millest selgus, et olulisi seoseid õpetajate vanuse ja meetodite kasulikkuse kohta ei ole. Samas saab Spearmanni korrelatsioonnäitajale tuginedes väita, et õpetajate rahulolu tundide korraldusega on positiivselt seotud hinnangutega meetodite kasulikkusele ($\rho=0,29$, $p=0,004$).

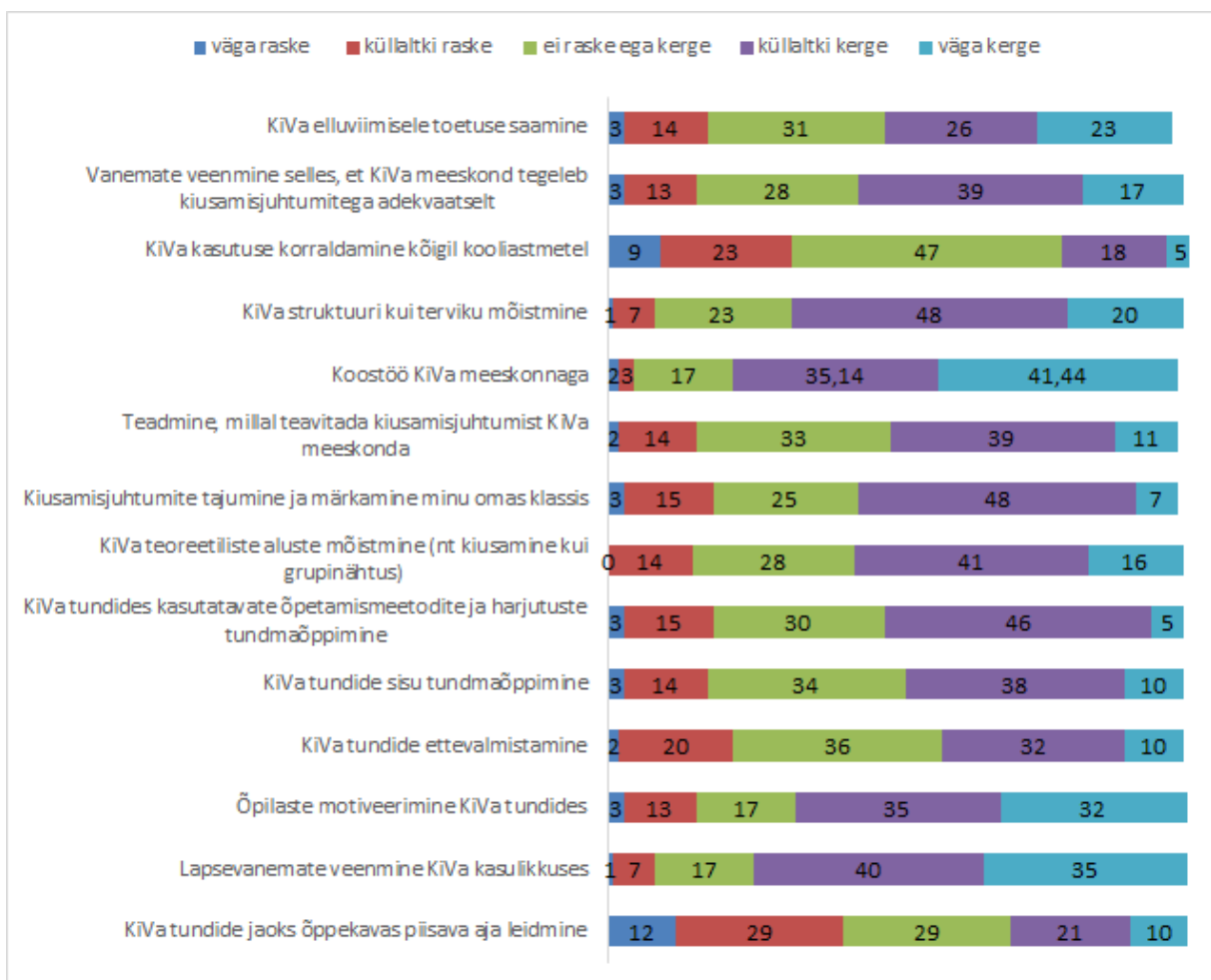
Selleks, et selgitada, kas 1. ja 2. moodulit rakendavate õpetajate hinnangud KiVa meetodite kasulikkusele on erinevad, võrreldi andmeid Mann–Whitney U–testiga, kus grupeeritavateks tunnusteks kasutati 1. ja 2. mooduli õpetajaid ja testitavaks tunnuseks hinnangud meetodite kasulikkusele. Test näitas statistiliselt olulist erinevust: 1. mooduli õpetajad hindavad loetletud meetodeid keskmiselt kasulikumaks kui 2. mooduli õpetajad (1. mooduli keskmine astak=55,64 ja 2. mooduli õpetajatel 36,08; $U=605,5$, $df=1$, $p<0,001$).

Respondentide täiendavatest kommentaaridest hinnangutele selgus, et meetodeid peeti küll heaks ja kasulikuks, kuid samas toodi välja mitmeid parendusvõimalusi. Vastajate sõnul filmifailid kas ei avanenud või polnud võõrkeelsed, eestikeelsete subtiitritega videod lastele arusaadavad või hinnati neid lapsikuiks, samuti ei jõutud tunde ette valmistada või ei osatud siis meetodit kasutada (nt *Kausta paigutuvate töölehtede osal ei näinud üldse mõtet. Või ma juhendajana lihtsalt ei osanud neist vaimustuda; Tegevused, mis liigselt liikumist ja aega*

nõudsid ning seega segadust tekitasid, ei meeldinud) või ei olnud tunniks lihtsalt sobiv aeg (klassijuhataja tund päeva lõpus, lapsed väsinud).

Hinnang KiVa programmi üldisele rakendamisele koolis. Kõikide vastajate hinnangul KiVa programmi rakendamise keerukusele koolis (joonis 9) määratles enamus väga või küllaltki kergena koostööd KiVa meeskonnaga (76%), lastevanemate veenmist (71%), õpilaste motiveerimist KiVa tundideks (68%) ja KiVa struktuuri kui terviku mõistmist (68%). Üle poolte respondentidest hindasid kergeks veel KiVa teoreetiliste aluste mõistmise, kiustamisjuhtumite tajumise ja märkamise omas klassis ning KiVa tundides kasutatavate õpetamismeetodite ja harjutuste tundmaõppimist.

Kõige keerulisem on õpetajate hinnangul KiVa tundide jaoks õppekavas piisava aja leidmine (41%), KiVa kasutuse korraldamine kõigil kooliastmetel (32%) ning KiVa tundide ette valmistamiseks aja leidmine (22%).

Joonis 9. Kõikide vastajate hinnang KiVa programmi rakendamise keerukusele koolis (%).

KiVa rakendamise valdkondade kerguse hindamiseks kasutati sõltuvate valimite Friedmani Astakute ANOVA analüüs. Tulemustest 14 erineva aspekti kergusele (skaala: 1 = väga raske, 2 = küllaltki raske, 3 = ei raske ega kerge, 4 = küllaltki kerge, 5 = väga kerge) ilmnis oluline statistiline erinevus hinnangutes ($X^2_F=226,93$, $df=13$, $p<0,001$). Kõige kergemaks hinnatakse koostööd KiVa meeskonnaga (keskmine astak=10,38), keeruliseimaks aga KiVa kasutuse korraldamist kõigil kooliastmetel (keskmine astak=4,55) ja KiVa tundide jaoks õppekavas piisava aja leidmine (keskmine astak=5,28).

Arutelu

Käesoleva magistr töö eesmärk oli kirjeldada Eesti koolidele kohandatud KiVa Kiusamisvastase Programmi (KiVa Antibullying Program) kultuurilist sobilikkust rakendajate hinnangute ja rahulolu väljaselgitamise kaudu esimese programmi katseaasta jooksul. Uurimuses püstitati neli uurimisküsimust. Esimese uurimisküsimuse kaudu sooviti välja selgitada oluline taustainfo – milliseid KiVa programmi tunde ja kuidas on uurivatavad läbi viinud ning milline on rahulolu selle korraldusega. Eesti koolides rakendatakse mõlemat KiVa moodulit (esimene ja teine kooliaste), keskmine KiVa klassi suurus on 20 õpilast. Tundide läbiviijad on enamikus klassijuhatajad, tunde viidi läbi nii üksikute kui paaristundidena ning kuigi enamik oli pigem rahul tundide toimumise ajaga, oli märkimisväärne viiendik õpetajatest tundide toimumise ajaga rahulolematu. Need olid õpetajad, kes pidid KiVa tunde tegema selleks juhuslikult leitud aegadel. Hüpotees, et rahulolu KiVa tundide korralduse, tundide sobilikkuse ja meetodite kasulikkuse on seotud õpetajate vanusega, ei leidnud kinnitust. Mõningast kinnitust leidis hüpotees, et õpetajate rahulolu on seotud tundide läbiviimise aja ja kestusega: kõige rahuleavamad on õpetajad, kes andsid tunde selleks tunniplaanis ettenähtud ajal ning rahulolematud need, kes viisid tunde läbi ainetundide või muul ajal. Samas puudus statistiliselt oluline seos rahulolu ja tunni läbiviimise kestuse vahel.

Uuringud on näidanud, et kiusamine koolis väheneb kogu kooliperet haarava süsteemi kaudu (Kallestad & Olweus, 2003; Fekkes et al., 2004; Veensrta et al., 2014; Haataja et al., 2015), tulemuseni viib kõigi osapoolte ühistöö, sealjuures on aluseks juhtkonna selge kaasatus ja panustamine (Fekkes et al., 2004; Kärnä et al., 2013; Yoon & Bauman, 2014; Ahtola et al., 2015). Varasemate uuringute tulemused osundavad samuti, et kuigi KiVa programmis on oluline roll paaristundidel ja määrava tähtsusega õpetajate poolt tundideks ettevalmistus (Kärnä et al., 2011; Kärnä et al., 2013; Ahtola et al., 2013; Haataja et al., 2015; Smith, 2016), peavad õpetajad programmis ettenähtust märkimisväärselt erinevalt (Kallestad & Olweus,

2003; Haataja et al., 2015). Magistritöö koostaja arvates on programmi sobitamisel tähtis esmalt jälgida ja järgida teises kultuuriruumis loodud programmi ja sellel elemente ning tõsiselt tuleb suhtuda sellesse, et tunde läbiviimiseks ei leita aega. Kindlasti vajab täiendavad uurimist, mis on need põhjused, miks KiVa tunde jaoks pole mõnes koolis konkreetselt planeeritud aega, kuid töö koostaja arvates võivad tulemused viidata juhtkonna vähesele kaasatusele või aktiivsusele KiVa programmi tegevusteks aja korraldamisel. Soovituslik on n.ö tsentraalselt KiVa-programmi Eesti poolse meeskonna poolt (SA Kiusamisvaba Kool) viia läbi korduv selgitustöö koolides ja juhtkonnaga, innustamaks õppetöö kõrval panustama programmi planeeritumalt, ühtlasi tõhustada rakendajate väljaõpet.

Teise uurimisküsimuse kaudu sooviti selgitada, millised on õpetajate hinnangud tundide temade läbimise ja nende sobitumise kohta klassi kultuurilisse keskkonda. Eesti klassiõpetajate kvalifikatsiooninõue on magistrikraad. Uuringu teostamise ajaks oli keskmiselt jõutud mõlemas moodulis 6 tundi läbi viia, moodulite lõpuni (10 tundi) olid jõudnud ligikaudu pooled. Tulemustest nähtub, et tunnid ning nende sobimine meie kultuurikeskkonda hinnatakse üldiselt sobivaks. Tundidele heideti ette liigset kordamist, videoklippide võõrkeelsust, mitte aktuaalseid teemasid (multikultuursus), samas esines ka arvamusi, et klassis ei esine üldse kiusamist. Kuna KiVa tundide teemad on üles ehitatud üldiselt spetsiifilisemale ja 9. ning 10. tund on kordavad ja kinnistavad, on õpilastes terviklike hoiakute, teadmiste ja oskuste kujundamiseks oluline siiski õppeaasta jooksul tundidega lõpuni jõuda (Haataja et al., 2015). Hüpotees, et 1. ja 2 moodulit rakendavate õpetajate hinnangud tundide sobitumisele on erinev, ei leidnud kinnitust.

Sekkumisprogramme kohandades hinnatakse põhiliseks raskuseks seda, kuidas hoida alles põhitegevusi ning hinnata nende mõju uues keskkonnas (Treial, 2016). Uuringud näitavad, et kohaldamisel on õpetajate ettevalmistus tundideks ning see, kuidas teadmisi rakendatakse, kriitilise tähtsusega (Ahtola et al., 2013; Gorsek & Cunningham, 2014; Haataja et al., 2015). On teada, et KiVa programmi kätkeb endas tundide läbiviimiseks põhjalikku juhend- ja abimaterjal ning õpetaja käsiraamatut, olemas on koolidele mõeldud tugi, koolitatakse koolimeeskondi ning elluviijad on kõrgelt haritud õpetajad (Haataja et al., 2015). Kahtlusteta on tulemustest selge, et võõrkeelsed videoklipid tuleb tõlkida kohalikku keelde, praeguseks on seda ka juba tehtud. Põhjalikumad tähelepanu vajavad magistritöö koostaja arvates väited, et klassis kiusamist ei esine, liigsed kordused või see, et mõni KiVa tunni teema on üleliigne. Nimetatud võivad taas viidata sellele, et õpetajate ettevalmistus programmi rakendamiseks ei ole olnud piisav ning vajalik on korraldada põhjalikum väljaõpe programmi kohapealsetele elluviijatele. Kultuuriliste erinevuste teema aga on seoses

rändekriisiga aastal 2017 juba oluliselt rohkem päevakorras kui aastal 2013–2014.

Kolmanda uurimisküsimusena sooviti selgitada, milliseid KiVa programmi tundides kasutatavaid õppemeetodeid on uuritavad kasutanud ning milliseks hinnatakse nende kasulikkust. Kõige enam on Eesti rakendajad kasutatud arutelusid klassis ja õpetajapoolset seletamist, neid peeti ka hinnanguliselt kõige sobivamaks. Kõige vähem kasutust leidnud meetod oli ülesannete vihikusse märkimine, vähem hinnati ka videote ja pildikaartide kasutamist. Uuritavad andsid märku, et pildifailid ei avanenud, võõrkeelseist videotest ei saadud aru, kuid toodi ka välja ei jõutud tundideks ette valmistada. Kinnitust leidis, et 1. mooduli õpetajad on oma hinnangutes meetodite kasulikkuse kohta positiivsemad 2. mooduli rakendajatest, meetodite kasutamise arvus nimetatud gruppide vahel erinevust ei olnud.

KiVa kiusamisennetuse programmis on ettenähtud konkreetsed tegevused kiusamise ennetamiseks ehk universaalseteks (Kärnä et al., 2011; Kärnä et al., 2013; Ahtola et al., 2013; Treial, 2016) ning uuringud on näidanud, et klassi reeglid, ühised rühmatööd, klassijuhataja töö ja õppevideod on tõhusaimad meetodid programmides (Ttofi et al., 2008). Käesoleva uuringu tulemused toetavad osaliselt seda väidet, viivad ju tunde läbi ja seletavad peamiselt klassijuhatajad ning arutletakse rühmades. Magistritöö koostaja loodab, et peale videote asendamist eestikeelsetega ja Eesti inimestega tõuseb nende kasutamissagedus.

Uuringud on ka näidanud, et õpetajail puuduvad sageli oskused kiusamise vähendamiseks (sh ei tunta seda ära) (Ahtola et al 2013; Bradshaw et al., 2013, Veenstra et al., 2014). KiVa-programmi võib käsitleda kiusamisteemalise koolitusena õpetajatele (Ahtola, A. et al 2013) ning programmi tõhusus on seda suurem, mida suurem on kasutatavate meetodite hulk ning mida pikemaajalisem ja süsteemsem on programmi kohandamine (Ttofi et al., 2008; Persson & Svensson, 2013). Mis tingis hinnangutes meetodite kasulikkusele erinevuse, on magistritöö koostaja arvates põnev edasise uurimise teema, kuid võibolla on I kooliastes õpetajatele ka loomumasem olla hinnanguis optimistlikum. Magistritöö koostajale näivad mõnevõrra murettekitavad väited, et klassis kiusamist ei esine või teemade kordustele viitamised. Ka siin võib olla viide vajadusele tõhustada rakendajate ettevalmistust, samas võib olla siin ka koht, kus arutleda aja faktori üle. Maailma ei muudeta üleöö ja suuri muutusi ei saa näha kohe, Smithi (2016) sõnul kulub kiusamisega seonduva muutmiseks terve põlvkond. Selleks, et saada programmi meetodite kasutamisest paremat ülevaadet, on vajalikud edasised uuringud.

Neljanda uurimisküsimuse kaudu sooviti selgitada, kuidas hindavad õpetajad KiVa programmi üldist rakendamist oma koolis. Kõige kergemaks hindasid vastajad koostööd KiVa meeskonnaga ning kõige keerulisemaks hinnati KiVa tundide jaoks aja leidmist, KiVa

programmi võimalikku kasutusele võtmist kolmandas kooliastmes, samuti leiti, et ei ole aega KiVa tunde ette valmistada. Uuringud näitavad, et programmi üldine rakendamise tõhusus sõltub juhtkonna toest (Ahtola et al., 2015). Magistritöö koostaja arvates viitavad tulemused sellele, et vajalik on tõhustada õpetajate väljaõpet ja koostööd kooli juhtkonnaga või tuleks koolis programmi kasutusele võtul koolitada põhjalikult just juhtkonda.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti koolidele kohandatud KiVa Kiusamisvastase Programmi metoodika sobib rakendajate hinnangul Eesti kultuurilisse keskkonda ja ollakse rahul, kuid on olemas parendusvõimalused (koostöö juhtkonnaga, õpetajate ettevalmistus, kohalikus keeles materjalid ja ajaressursi parem planeerimine).

Rakendatavus. ei ole varasemalt uuritud KiVa metoodika sobitumist Eesti kultuurilisse keskkonda selle kasutajate kogemustest lähtuvalt ning käesolev uurimus annab sellest esmakordse ülevaate KiVa programmi kohandamise pilootaasta abil. Magistritöö toob välja võimalikud kitsaskohad ning esialgsed hinnangud programmi sobitumise õnnestumise kohta Eestis. See on praktiline materjal KiVa programmi edasises arendustöös ja kohandamiseprotsessis. KiVa on tõenduspõhine sekkumisprogramm, mille mõju ja tõhusust on vaja järjepidevalt uurida. Töö koostaja soovib üldistuste tegemiseks korrata uuringut igal aastal, kaasates kõiki KiVa programmi rakendavaid koole, jälgida tendentse ajas ning avalikustada tehtud programmilised muudatused.

Eetilisus. Magistritöö koostamisel jälgiti eetiliseuse põhimõtteid. Uuring oli osalejatele vabatahtlik, tagati vastajate anonüümsus ja konfidentsiaalsus. Saadud andmestikuga tegelesid KiVa uurimisrühma liikmed ning sellest oli osalejaid teavitatud ankeedi sissejuhatuses. Saadud materjali kasutati vaid teaduslikul ja hariduslikul eesmärgil.

Piirangud. Magistritöö peamiseks piiranguks oli valimi vähesus (esindlikkus, maht) (20 kooli, 123 vastajat), mis ei võimaldanud tulemuste laiapõhjalist üldistust. Valimi suurus on seotud KiVa programmi piloteerimisega ja seda polnud võimalik suurendada. Lisaks oli vastamine vabatahtlik ning seisnes hinnangute andmises. Hinnangud on aga paljuski sõltuvad inimeste hetkemeeleoludest jms. Piiranguks võib pidada ka seda, et ankeedina kasutati kohandatud küsimustikku ning seda polnud varem Eestis piloteeritud. Samuti ei katnud ankeet kõiki KiVa programmis olulisel kohal aspekte: nii on näiteks sekkumiskavas oluline roll kollasel vestil, kuid täna ei saa öelda, kuidas on õpetajad selle kandmise omaks võtnud.

Tulevikus tuleb suuremat tähelepanu pöörata õpetajate väljaõppele, KiVa tundideks aja leidmisele ja tundide ettevalmistamisele. Edaspidistes uuringutes võiks keskenduda sellele, kuidas Eesti õpetajad programmi rakendavad (programmi kui terviku mõistmine, kuidas tunde läbi viiakse, kas on ette valmistunud) ning kuidas tajuvad õpetajad juhtkonna

tuge metoodika rakendamisel, uuringud näitavad, et ilma juhtkonna toeta pole võimalik muutusi ellu viia.

Tänu sõnad

Soovin tänada SA Kiusamisvaba Kooli meeskonda, tänu kellele meie koolides KiVa programmi üldse rakendatakse. Suur tänu ka pilootaastal kaasatud olnud ning küsimustikule vastanud koolide töötajatele (õpetajad, juhtkonnaliikmed, tugispetsialistid jm).

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva lõputöö ise ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kuupäev:

Allkiri:

Kirjandus

- Ahtola, A., Haataja, A., Kärnä, A., Poskiparta, E., Salmivalli, C. (2012) For children only? Effects of the KiVa antibullying program on teachers. *Teaching And Teacher Education* 28, 851–859.
- Atlas, R.S. and Pepler, D.J. (1998) Observations of bullying in the classroom. *Journal of Educational Research* , 92, 86–99.
- Barker E.D. , Boivin, M., Brendgren, M., Fontaine, N., Arseneault L., Vitaro F, (2008). Predictive validity and early predictors of peer–victimization trajectories in preschool. *Archives of General Psychiatry*, 65 (10), 1185–1192
- Bradshaw, C. P., Sawyer, A. L., O’Brennan, L. M. (2007). Bullying and peer victimization at school: Perceptual differences between students and school staff. *School Psychology Review*, 36, 361–382.
- Bradshaw, C. P., Waasdorp, T. E., O’Brennan, L. M., & Gulemetova, M. (2013). Teachers' and Education Support Professionals' Perspectives on Bullying and Prevention: Findings From a National Education Association Study. *School Psychology Review*, 42(3), 280–297.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta–analysis of school–based universal interventions. *Child Development*, 82, 405–432.
- Fekkes, M.; Pijpers, F. I. M.; Verloove–Vanhorick, S. P. (2004). Bullying: Who Does What, when and Where? Involvement of Children, Teachers and Parents in BullyingBehavior. *Health Education Research*, 20, 1, 81–91.
- Gorsek, A. K. & Cunningham, M. M. (2014). A Review of Teachers' Perceptions and Training Regarding School Bullying. *PURE Insights*, 3. Article 6.
- Haataja, A., Ahtola, A., Poskiparta, E., Salmivalli, C. (2015). A process view on implementing an antibullying curriculum: How teachers differ and what explains the variation. *School Psychology Quarterly*, 30(4), 564–576.
- Herkama, S. (s.a). The Cultural adaptability of KiVa Antibullying Program. Isiklik kirjavahetus.
- Jiménez Barbero, J. A., Ruiz Hernández, J. A., Llor Esteban, B., & Pérez García, M. (2012). Effectiveness of antibullying school programmes: A systematic review by evidence levels. *Children And Youth Services Review*, 34(9), 1646–1658.
- Kallestad, J., & Olweus, D. (2003). Predicting teachers’ and schools’ implementation of the

- Olweus Bullying Prevention Program: A multilevel study. *Prevention & Treatment*, 6, 21
- Kiusamisvaba haridustee kontseptsioon. (2017). Haridus- ja Teadusministeerium. Külastatud aadressil
https://www.hm.ee/sites/default/files/kiusamisvaba_haridustee_kontseptsioon.pdf.
- KiVa kiusamisvaba kooli programm. (s.a.). Miniõpik lapsevanematele.
- KiVa kiusamisvaba kooli programm. (s.a.). KiVa koolid. Külastatud aadressil
<http://www.kivaprogram.net/estonia/kiva-koolid>.
- KiVa kiusamisvaba kooli programm. (s.a.). Missioon ja tegevused. Külastatud aadressil
http://www.kivaprogram.net/estonia/sa_kiusamisvaba_kool/missioon_ja_tegevused.
- Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A., Salmivalli, C. (2011). A large-scale evaluation of the KiVa antibullying program: grades 4–6. *Child Development*, 82, 311–330.
- Kärnä, A., Voeten, M., Little, T.D., Alanen, E., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2013). Effectiveness of the KiVa Antibullying Program: Grades 1–3 and 7–9. *Journal Of Educational Psychology*, 105(2), 535–551
- Lund, E. L., Blake, J. J., Ewing, H. K., & Banks, C. S. (2012). School counselors' and school psychologists' bullying prevention and intervention strategies: A look into real-world practices. *Journal of School Violence*, 11, 246–265
- Merrell, K.W. , Isava, D.M.(2008) How effective are school bullying intervention programs? A meta-analysis of intervention research. *School Psychology Quarterly*, 23 (1), 26–42
- Olweus, D. (1993) *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Blackwell, Oxford.
- Persson, M., Svensson, M. (2013) The willingness to pay to reduce school bullying. *Economics of Education Review*, 35, C, 1–11.
- Rigby, K., Barnes, A. (2002). The victimized student's dilemma to tell or not to tell. *Youth Studies Australia*, 21, 33–36.
- Rigby, K. (2003), Consequences of bullying in schools. *Canadian Journal of Psychiatry*, 48 (9), 583–590
- Saarento, S., Kärnä, A., Hodges, E. V., & Salmivalli, C. (2013). Student-, classroom-, and school-level risk factors for victimization. *Journal Of School Psychology*, 51421–434
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: participant roles and their relations to social status within the

- group. *Aggressive Behavior*, 22, 1–15.
- Salmivalli, C. (1999) Participant role approach to school bullying: implications for interventions. *Journal of Adolescence*, 22, 453–459.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: a review. *Aggression and Violent Behavior*, 15, 112–120.
- Skinner, A. T., Babinski, L. M., & Gifford, E. J. (2014). Teachers' expectations and self-efficacy for working with bullies and victims. *Psychology in the Schools*, 51, 72–84.
- Smith, P. K. (2016) Kiusamisvastane sekkumine koolis. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4(2), 118–141.
- Treial, K. (2016) KiVa kiusamisvastase programmi prooviuuring Eestis: kaheaastase klaster–randomiseeritud kontrollkatse tulemused. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*. 4(2), 191–222.
- Ttofi, M. M, Farrington D. P., Baldry, A. (2008). Effectiveness of programmes to reduce school bullying – A systematic review. Stockholm, The Swedish National Council for Crime Prevention.
- Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2010). Effectiveness of school–based programs to reduce bullying: A systematic and meta–analytic review. *Journal of Experimental Criminology*, 7, 27–56.
- Veenstra, R, Lindenberg, S, Huitsing, G, Sainio, M, & Salmivalli, C. (2014) The Role of Teachers in Bullying: The Relation Between Antibullying Attitudes, Efficacy, and Efforts to Reduce Bullying. *Journal Of Educational Psychology*, 106, 4, 1135–1143.
- Williford A., Boulton A., Noland B., Little T.D., Kärnä A., Salmivalli C. (2012) Effects of the KiVa anti–bullying program on adolescents' depression, anxiety, and perception of peers. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40 (2), 289–300.
- Yoon, J., Bauman, S. (2014) Teachers: A Critical But Overlooked Component of Bullying Prevention and Intervention. *Theory Into Practice*, 53, 308–314.

Lisad

Lisa 1

Uurimus KiVa kiusamisvastase programmi kultuurilisest kohandatavusest

KiVa kiusamisvastane programm on välja töötatud Turu Ülikoolis Soome Haridus- ja kultuuriministeeriumi rahastusel. Programm töötati välja aastatel 2006–2009. Alates 2009. aastast on programm levinud paljudesse Soome koolidesse.

Uurimuse eesmärk on hinnata KiVa kiusamisvastase programmi kultuurilist kohandatavust. Erinevatest riikidest kogutakse nii kvalitatiivset kui kvantitatiivset uurimismaterjali. Käesolev uurimus on osaliselt finantseeritud Soome Tehnoloogia ja Innovatsiooni Rahastamise Agentuuri (Tekes) poolt.

Uurimismaterjali koguvad ja käitlevad KiVa uurimisrühma liikmed Turu Ülikoolis ja koostööpartnerite uurimisrühmad. Kõik võimalikud viited, mida kasutatakse näiteks teadusartiklites, ei sisalda nimesid ega muud osalejatega seostatavat informatsiooni. Materjale kasutatakse teaduslikel ja hariduslikel eesmärkidel ning KiVa programmi arendamisel.

Uurimuses osalemine on vabatahtlik, konfidentsiaalne ja anonüümne. Küsimustikule vastamine võtab umbes 15 minutit. Selles ei ole õigeid või valesid vastuseid, meie jaoks on oluline saada teada Teie kogemusi seoses KiVa kiusamisvastase programmi kasutamisega. Vastamisel võib abiks olla see, kui hoiate täitmise ajal KiVa õpetajaraamatut käepärast.

Kõik kogemused, mida olete valmis meiega jagama, on väga väärtuslikud, kuna need annavad meile võimaluse muuta KiVa programmi tuleviku jaoks paremaks. Me oleme Teile osalemise eest väga tänulikud.

Lugupidamisega,

Kristiina Treial
SA Kiusamise Vastu
kristiina.treial@ut.ee

Sanna Herkama
Teadur
KiVa Kiusamisvastane Programm
Psühholoogia osakond
Turu Ülikool
sanna.herkama@utu.fi

Christina Salmivalli
Professor, Ph.D.
KiVa Kiusamisvastane Programm
Psühholoogia osakond
Turu Ülikool
eijasal@utu.fi

I KiVa programmi rakendamise taustandmed

1. Vanus (palun valige üks)

20–30

31–40

41–50

51–60

üle 61

2. Sugu (palun valige üks) naine mees

3. Millise klassi õpilastega olete KiVa tunde läbi viinud? (palun valige üks)

1. klass

2. klass

3. klass

liitklass I kooliastmes

4. klass

5. klass

6. klass

liitklass II kooliastmes

4. Kui palju õpilasi selles klassis on (valige üks)?

0–10

11–15

16–20

21–25

26–30

üle 30

5. Millistel aegadel teie klassis KiVa tunnid toimusid?

– spetsiaalselt tunniplaanis ettenähtud aegadel

– klassijuhataja tundide ajal

– juhuslikult leitud aegadel

– muu (palun täpsustage)

6. Teie klassis viidi KiVa tunde läbi:

– paaristundidena (2 x 45 min)

– ühe tunni kaupa (45 min)

– muu (palun täpsustage)

II KiVa tundide läbiviimine ja hinnang sobimise kohta

7. Palun märkige, millised tunnid olete oma klassis läbi viinud ning hinnake, kui hästi need sobituvad Teie klassi kultuurilisse keskkonda

KiVa tund	Olen tunni läbiviinud		Kui hästi see tund sobib minu klassi kultuurilise keskkonnaga?		
	Ei	Jah	Sobib väga hästi	Sobib neutraalselt	Ei sobi
1. tund					
2. tund					
3. tund					
4. tund					
5. tund					
6. tund					
7. tund					
8. tund					
9. tund					
10. tund					

Palun jagage vabalt oma mõtteid KiVa tundide kultuurilise sobilikkuse kohta. Milliseid kultuurierinevusi olete märganud KiVa tundide läbiviimisel oma kooli õpetajate ja õpilaste hulgas?

III KiVa meetodite kasutamine ja hinnang kasulikkuse kohta

8. Palun märkige, milliseid õpetamismeetodeid olete KiVa tundides kasutanud ja hinnake, kui tõhusad kasutatud meetodid Teie arvates on.

Meetod	Olen KiVa tunnis seda meetodit kasutanud		Kui kasulik see meetod minu arvates on?		
	Jah	Ei	Väga kasulik	Neutraalne	Ei ole kasulik
1. Arutelu klassis					
2. Arutelu väikestes gruppides					
3. Tegutsedes õppimine (nt jooneharjutus)					
4. Ülesanded vihikusse/kausta					
5. Videod					
6. Õpetamine ja asjade seletamine Teie enda poolt					
7. Pildikaardid					
8. Slaidid arvutis					
9. KiVa reeglite kehtestamine					
10. Visualiseerimis- harjutused					

Kui leiate, et mõned eespool toodud õppemeetodid ei olnud väga kasulikud, palun jagage meile, miks:

IV Hinnangud KiVa rakendamise kohta oma koolis

Kui keeruline Teie arvates KiVa Kiusamisvastase Programmi rakendamine Teie koolis on? Palun väljendage oma arvamust kasutades skaalat: 1 = väga raske, 2 = küllaltki raske, 3 = ei raske ega kerge, 4 = küllaltki kerge, 5 = väga kerge).

Teie arvamus:	1	2	3	4	5
1 KiVa tundide jaoks õppekavas piisava aja leidmine					
2 Lapsevanemate veenmine KiVa kasulikkuses					
3 Õpilaste motiveerimine KiVa tundides					
4 KiVa tundide ettevalmistamine					
5 KiVa tundide sisu tundmaõppimine					
6 KiVa tundides kasutatavate õpetamismeetodite ja harjutuste tundmaõppimine					
7 KiVa teoreetiliste aluste mõistmine (nt kiusamine kui grupinähtus)					
8 Kiusamisjuhtumite tajumine ja märkamine minu omas klassis					
9 Teadmine, millal teavitada kiusamisjuhtumist KiVa meeskonda					
10 Koostöö KiVa meeskonnaga					
11 KiVa struktuuri kui terviku mõistmine					
12 KiVa kasutuse korraldamine kõigil kooliastmetel					
13 Vanemate veenmine selles, et KiVa meeskond tegeleb kiusamisjuhtumitega adekvaatselt					
14 KiVa elluviimisele toetuse saamine					

Palun kirjutage, mis on olnud Teie klassis KiVa teostamisel kõige rahuldustpakkuvam ja mis on olnud kõige suuremad väljakutsed.

Täname!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina

Riina stahl

(sünnikuupäev: 24.07.1976)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

KIVA KIUSAMISVASTAST PROGRAMMI RAKENDAVATE KOOLIDE PERSONALI TAGASISIDE
PROGRAMMI METOODIKALE

mille juhendaja on Kristiina Treial,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace–is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse
tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas
digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus _____